

NÉPEK VÁNDORLÁSA A FERTŐ PARTJÁN

MAGYARORSZÁGON A 380/425 - 896/950 KÖZÖTTI IDŐSZAKOT A NÉPVÁNDORLÁS KORÁNAK NEVEZZÜK. KEZDETÉT A HUNOK EURÓPAI MEGJELENÉSE, VÉGÉT HONFOGLALÁSUNK JELENTI. A NYUGAT-RÓMAI BIRODALOM HANYATLÁSÁVAL A IV. SZÁZADBAN MEGNYÍLT AZ ÚT A GERMÁN NÉPEK ELŐTT, AKIK ÉSZAKRÓL DÉLRE ÉS KELETRŐL NYUGATRA BEJÁRTÁK A KONTINENST.

A római uralom megszűnése után a Fertő térségében még jelentős számú ún. romanizált lakosság maradt. Ezek a rómaiaktól, de egymástól is etnikailag különböző, már letelepült életmódot folytató népek adták a térség alaplakosságát. Ebben a közegben feltehetőleg ott éltek a Római Birodalom lakosságának maradványai is. Olyannyira nagy számú lehetett ez a réteg, hogy a Dunántúl nyugati szélét sem a keleti gótok, sem a korai avarok nem szállták meg nagyobb számban.

A római uralom eltűnése után keletkezett hatalmi vákuumba északról langobardok érkeztek. Népnevük a férfiak jellegzetes viseletére, hosszú szakállukra utal. Jóllehet alig néhány évtizedet töltenek vidékünkön, emlékanyaguk mégis jelentős és hatásuk a kora középkor egyetemes történetére kiemelkedő. Jellegzetes ékszereiket, robosztus termetű harcosaik temetkezéseit Hegykőn is feltárták.

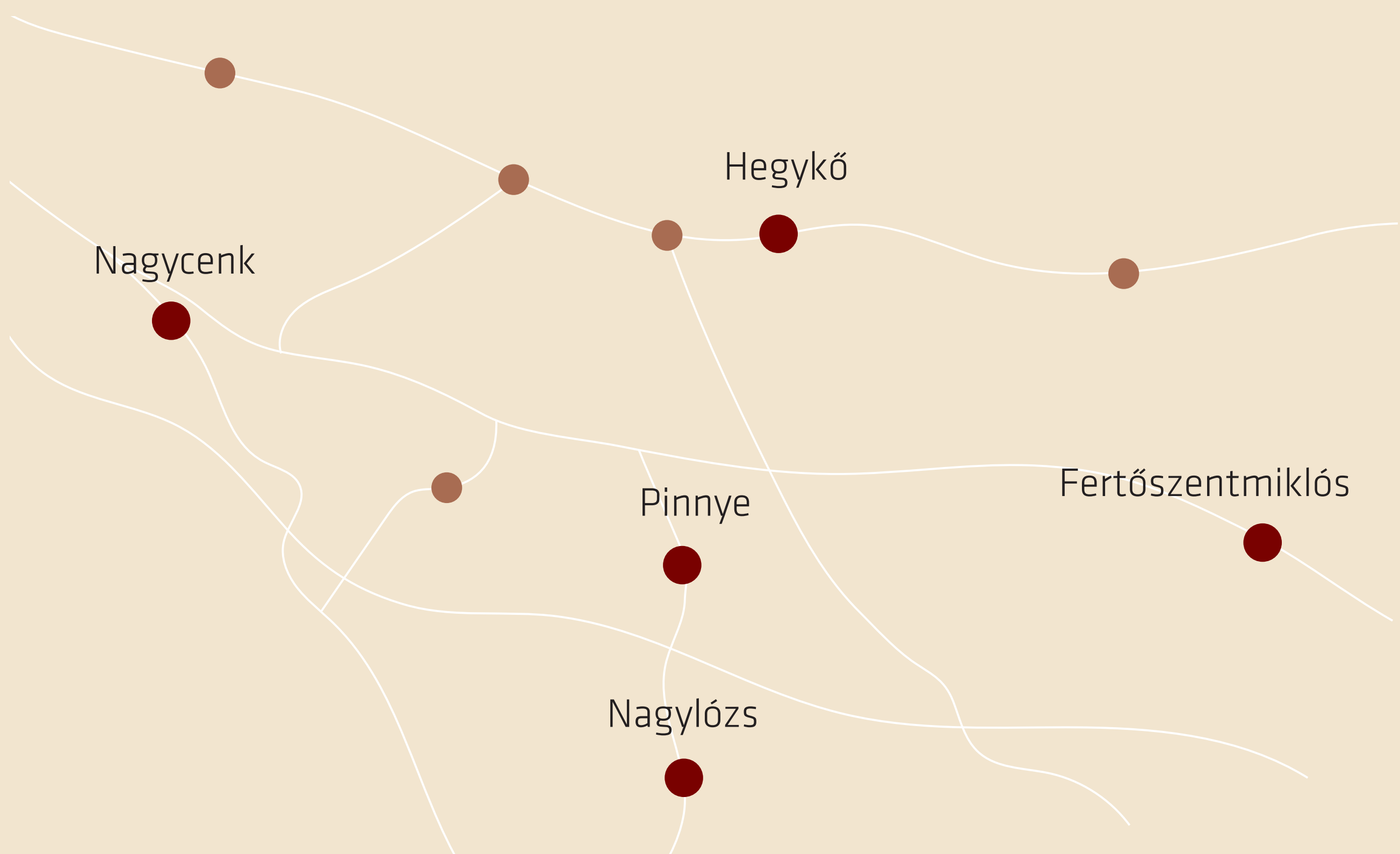
568-ban kezdődik az ázsiai eredetű avar nép beáramlása, akik aztán a Kárpát-medencében rövid idő alatt virágzó birodalmat építettek ki. Ideérkezésüket követően sokáig szemben állnak a Bizánci birodalommal, akiktől évente a békét megváltó hadiadót kapnak.

670-680 körül új néptöredék, az onogurok települnek az avarok közé. Az új korszakban megszállják a Bécsi-medencét és a mai Szlovákia déli részét is. Az ekkor megjelenő központok és a körülöttük lévő temetők jelentős hatalmi harcokról árulkodnak.

A 700-as években békés, lassú átalakulás látható a birodalomban, új tisztségek jelennek meg, amelyek egy rétegzettebb társadalomszervezésre utalnak.

791-ben a frank uralkodó, Nagy Károly megtámadja az avarokat. És bár a frankok hadjárata csúfos bukással járt, de mégis felerősíti az avar társadalomban meglévő, rejtett konfliktusokat.

A késő avar korban az egykori római Pannonia tartomány északnyugati részén, Carnuntum (Petronell) és Savaria (Szombathely) között a már keresztény kapkán, Theodorus (aki talán egy, az avar legfőbb méltóságánál, a kagánnál kisebb rangú, és csak a birodalom központi hatalmának meggyengülése után önállóvá váló hatalmú főnök lehetett) saját területet kér Nagy Károlytól. Az Avar birodalom végnapjait éli, 811-ben Aachenben Nagy Károly hivatalosan is a frank birodalomhoz csatolja az avarok országának egy jelentős részét.

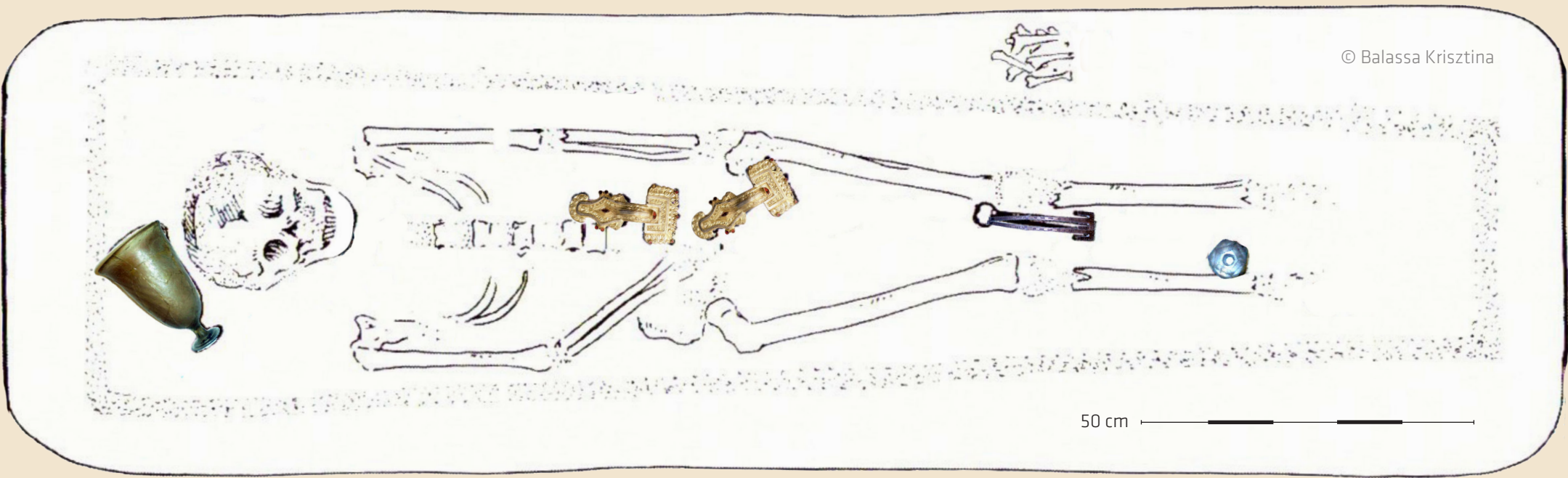

A LANGOBARDOK HEGYKŐN

A langobard nép északi, Elba-vidéki őshazájából vándorolva, az V. század utolsó évtizedeiben éri el a Duna vonalát (488). Ezután nyomulnak be Pannonia területére, ahol a herul törzs legyőzése után hatalmukat a Balaton északi partjáig terjesztik ki (508-510). Viharos évtizedek következnek. A történelmi forrásokban már évszázadok óta vad és kegyetlen, harcias népként bemutatott langobardok nem cáfolnak rá hírnevükre. A bizonytalan politikai helyzetet, a korszak háborús eseményeit kihasználva, fokozatosan megszállják a Dél-Dunántúlt is (535-536). Az 550-es években már a Kárpát-medence keleti felén lakó germán eredetű gepida törzsekkel kerülnek konfliktusba, majd az 560-as években az ekkoriban érkező avarokkal szövetségre lépve le is győzik őket.

A szövetség értelmében a langobardok kiűrtették korábbi lakóterületüket az avarok számára és 568 húsvétján kivonulnak a Dunántúlról és Észak-Itáliába mennek. Emléküket ma Lombardia neve őrzi.

A langobardok a Fertőtől nyugatra és délre sajátos, helyi színezetű csoportot hoztak létre, amelyet a régészet Hegykő-csoportnak nevez. A Mező utca 21. szám alatti Pusztai-Bognár-féle ház alapozásakor langobard harcos sírjára bukkantak 1955-ben. A felfedezést követően Bóna István 1959-ben nagyobb ásatás során további 25 temetkezést tárt föl.

A sírokban nyugvók vasfegyverei harcos társadalom képét mutatják, ékszereik komoly gazdagságra utalnak. A fibulák, amelyekkel a ruházatot fogták össze ékkőberakásosak és távoli vidékek felé mutatnak párhuzamokat.

A temető női sírjai betekintést engednek a korszak hitvilágába is.

A hegyikristály csüngőt az övről lelógó bőrfonat végén viselhették és bajelhárító, termékenységjavító szerepet tulajdonítottak neki.

A lemezből kivágott kulcsamulettek egy másik csoportot képeznek, talán rangjelző szerepük lehetett.

1 |

2 |

3 |

4 |

5 |

1 | **Hegykristály csüngő**
(Hegykő)

KOR: 6. század
ANYAG: hegyikristály
DÍSZÍTÉS: Nincs

2 | **Üvegpohár**
(Hegykő)

KOR: 6. század
ANYAG: üveg
DÍSZÍTÉS: Oldalán
gyenge, ferde
kannelúrák

3 | **Mosdótál**
(Hegykő)

KOR: 6. század
ANYAG: bronz
DÍSZÍTÉS: poncolás

4 | **Ezüst kulcsok**
(Hegykő)

KOR: 6. század
ANYAG: ezüst
DÍSZÍTÉS: poncolás

5 | **Cividale-fibulák**
(Hegykő)

KOR: 6. század
ANYAG: aranyozott ezüst
DÍSZÍTÉS: poncolás

AVAR TEMETŐ NAGYCENKEN

Nagycenken, a Kossuth utcában 1971-ben tárt föl Tomka Péter egy késő avar korra keltezhető temetőt. A Fertőtől délre ez a temető a legközelebbi Sopronhoz és Hegykőhöz is a korszakból. A néhány síros ún. „kistemetők” az avar kor végének jellegzetességei. Az elhunytak mellé régi szokás szerint étel- és italmellékleteket adnak a túlvilági útra. A férfi harcosokat hétköznapi viseletükben helyezik örök nyugalomra, amely viselet legjellegzetesebb elemei a díszes övek.

Az övcsat mellett megjelennek övveretek, lyukvédő veretek, övforgók és ún. nagyszíjvégek, valamint az öv mellékszíjainak veretei és szíjvégei, az ún. kissíjvégek. Az övön – a nagycenki temető esetében – fa tokban hordott késsel is találkozhatunk.

Az övvereteket időrendi sorrendbe helyezhetjük, így legkorábbiak a négyszögletes testű övveretek, de ezekkel itt nem találkozunk. Ezeket követik a széles, címerpajzs alakúak, végül a keskeny címerpajzs veretek, pikkelydész-kerettel.

6

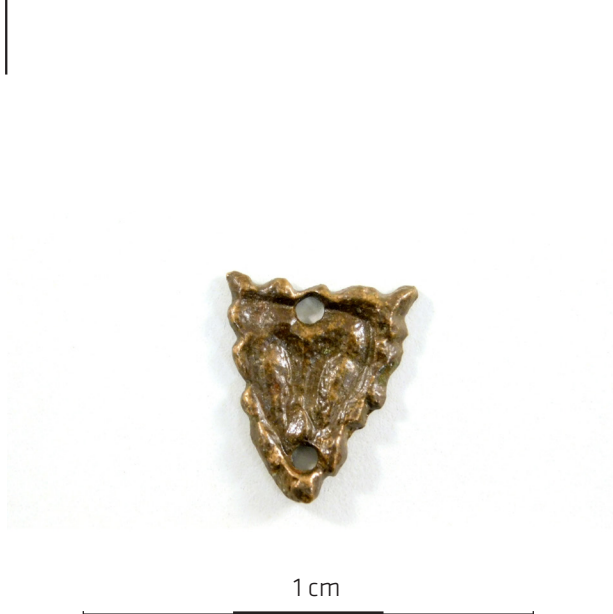
7

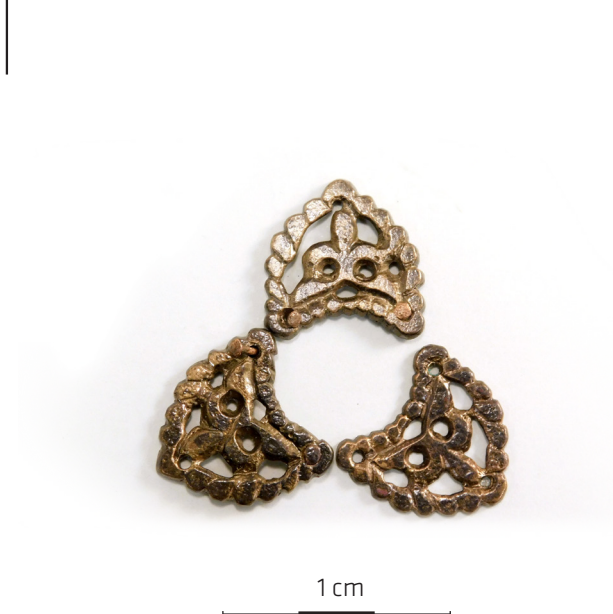
8

9

10

11

12

13

14

15

16

17

6 | **Címerpajzs alakú veretek**

KOR: Késő avar
ANYAG: bronz
DÍSZÍTÉS:

7 | **Övveretek**

KOR: Késő avar
ANYAG: bronz
DÍSZÍTÉS: levéldísz

8 | **Övveretek**

KOR: Késő avar
ANYAG: bronz
DÍSZÍTÉS: levéldísz

9 | **Keskeny címerpajzs alakú veret**

KOR: Késő avar
ANYAG: bronz
DÍSZÍTÉS:

10 | **Lyukvédő**

KOR: Késő avar
ANYAG: bronz
DÍSZÍTÉS: áttört

11 | **Egyszerű csat**

KOR: Késő avar
ANYAG: bronz
DÍSZÍTÉS: átlukasztott

12 | **Griffes csat**

KOR: Késő avar
ANYAG: bronz
DÍSZÍTÉS: S alakú laposinda bemélyítve

13 | **Kissíjvégek**

KOR: Késő avar
ANYAG: bronz
DÍSZÍTÉS: bemélyített

14 | **Kissíjvégek**

KOR: Késő avar
ANYAG: bronz
DÍSZÍTÉS: indamotívum

15 | **Nagyszíjvég indamotívummal**

KOR: Késő avar
ANYAG: bronz
DÍSZÍTÉS: indamotívum

16 | **Díszített csontlemez, késmarkolat**

KOR: Késő avar
ANYAG: csont
DÍSZÍTÉS:

17 | **Kés fa tokjában**

KOR: Késő avar
ANYAG: fa és vas
DÍSZÍTÉS: nincs

AVAROK A KÖRNYÉKEN

Sajnos még meglehetősen keveset tudunk az avar kor végének pontos történetéről a Soprontól Hegykőig nyúló területen. A történeti források és a tágabb környékbeli leletanyagok alapján a régészek azonban régóta keresnek egy önálló erővel rendelkező hatalmi központot a térségben. Az ezüstműből és aranyból készült övveretek jó fogódzó pontot jelentenek egy ilyen körvonalazásához, ahogy az aranyozott bronz darabok is.

A Soproni Múzeum utóbbi években végzett terepi kutatásai révén egyre több olyan leletünk van, amelyek a késő avar korhoz és annak elitjéhez köthetők Hegykő térségében. Bár még sok kutatás vár a tudósokra, ám az egyre növekvő számú bizonyíték ha lassan is, de fényt fog vetni a korszak titkaira.

18 |

19 |

20 |

18 | **Négyszögletes övveret
griffes-indás motívummal
Nagylózsáról**
(Kocsis Attila találata)

KOR: Késő avar
ANYAG: bronz
DÍSZÍTÉS: oldalra néző griff

19 | **Hohenberg-típusú
ezüst szíjvég
Fertőszentmiklós
határából**

KOR: Késő avar
ANYAG: bronz
DÍSZÍTÉS: dudoros,
belül pálcika indás

20 | **Aranyozott bronz
indás szíjvég Pinnyéről**
(Fábián-Gyekiczky Tibor
találata)

KOR: Késő avar
ANYAG: aranyozott bronz
DÍSZÍTÉS: indás-palmettás

AZ AVAROK HEGYKÖN

A VI. század derekán a sztyepről érkező avarok (azaz az általuk vezetett szövetség) rövid idő alatt birtokba vették a teljes Kárpát-medencét. Hatalmukat és erejüket jól jelzi, hogy megérkezésük után a tartós béke fejében évekig sarcoltatták Bizáncot, 60 000 és 200 000 arany solidus közötti, állandóan növekvő „békepénzt” követelve tőlük.

A harcias avar lovasnomádok a korai időszakban alig-alig érnek el a Kisalföld nyugati pereméig, szállásterületük környékünkön igencsak szórványosnak tartható. Társadalmuk központosított, a társadalmi hierarchia csúcsán a kagán állt, de a késő avar korra (VIII. század vége) már széttagolódik a vezető réteg, ugyanakkor egységesül az anyagi kultúra.

Bár a táj adottságai kedvezők mind a korai avar kor elsősorban félnomád állattenyésztésen alapuló, mind a késő avar kor letelepült, falusias gazdálkodása számára, Hegykőről mégsem ismertünk korábban avar kori emlékeket. A Répcétől nyugatra feltűnő lelethiány érdekes, bár éppen az utóbbi évek műszeres kutatásainak eredményei kitölteni látszanak az űrt.

A soproni régészek Hegykőn végzett vizsgálatainak egyik legfontosabb eredménye az itt bemutatott, tömör ezüstből készült, aranyozott Hohenberg-típusú övcsat, amely a település első, hiteles körülmények között feltárt késő avar kori emléke és amely jó eséllyel gazdag úr felszereléséhez tartozott, aki nagy valószínűséggel a mai település területén vagy annak környékén élhetett.

A régészettudomány a Petőházán előkerült híres kehely, az ún. Cundpald-kehely kapcsán fölvetette már, hogy valahol a Fertő-tájon nagyobb fejedelmi, vagy inkább főúri központnak kellett állnia. A hegykői lelettel egy lépéssel ehhez is közelebb kerültünk talán.

21 |

21 | **Hohenberg-típusú övcsat**
(Hegykő)

KOR: Késő avar

ANYAG: aranyozott ezüst

DÍSZÍTÉS: liliomos, áttört